

10. วัดสัตตนารถปริวัตร

วัดสัตตนารถปริวัตร เป็นพระอารามหลวงชั้นโทชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่ที่ตำบลหน้าเมืองอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรีปัจจุบันเป็นพระอารามที่ทำการของคณะสงฆ์ในด้านการบริหารของเจ้าคณะจังหวัดธรรมยุติกาย ตั้งแต่เริ่มตั้งจังหวัดจนกระทั่งถึงปัจจุบัน เป็นวัดที่เกี่ยวข้องกับองค์พระมหากษัตริย์มาในอดีต มีอาณาเขตที่ตั้งวัด ดังนี้

๑. ทิศตะวันออก ติด ซอย ๑ ถนนตรีสุริยวงศ์
๒. ทิศตะวันตก ติด ถนนรเดโช
๓. ทิศเหนือ ติด ริมฝั่งแม่น้ำแม่กลอง
๔. ทิศใต้ ติด ถนนมนตรีสุริยวงศ์

มีเนื้อที่เป็นที่ตั้งวัด ๙ ไร่ ๓ งาน ๑๑ ตารางวา และมีเนื้อที่ทางด้านทิศใต้ อีก ๓ ไร่ เป็นที่ตั้งของโรงเรียนเบญจมราชูทิศ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เป็นโรงเรียนโครงการมัธยมส่วนภูมิภาค (คมภ.๑)

สถานที่ที่เป็นที่ตั้งของวัดสัตตนารถปริวัตรนี้ เดิมเป็นวัดร้างไม่มีภิกษุสามเณรอาศัยอยู่ ชาวบ้านถิ่นนี้เรียกวัดร้างนี้ว่า “วัดกลางบ้าน” หรือ “วัดโพธิ์งาม” ชาวบ้านถิ่นนี้เป็นชาวบ้านไท-ยวน มีถิ่นฐานอยู่แถบภาคพายัพของไทย ได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่งทำมาหากินในถิ่นนี้ ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ เพราะเหตุการณ์ทางการเมือง เนื่องจากกรุงเทพฯ ต้องการกวาดล้าง เมืองเชียงแสน ซึ่งเป็นถิ่นของไท-ยวนไม่ให้มาเข้ายึดครองเหมือนเช่นเดิม ชาวไท-ยวนจึงต้องอพยพจากเมืองเชียงแสน ลงมาทางภาคกลาง แล้วได้แยกย้ายกันลงมาตั้งถิ่นฐาน อยู่ที่จังหวัดสระบุรีบ้าง ที่กรุงเทพฯ บ้าง พวกที่ลงมาอยู่ที่กรุงเทพฯ ได้ถูกให้ทางราชการอพยพลงมาอยู่ที่จังหวัดราชบุรี และได้มาตั้งหลักฐานอยู่ทางฝั่งขวาของแม่น้ำแม่กลอง แถบบริเวณตำบลหน้าเมือง และบริเวณริมฝั่งแม่น้ำแม่กลอง ในเขตบ้านไร่ และอยู่เรือ

ครั้งกาลต่อมา ได้มีพระภิกษุสองรูป คือ ครูบาทหลวงเปี้ย และครูบาทหลวงญะ ชาวเมืองเทง (อำเภอเทิง) ในจังหวัดเชียงรายได้ทราบข่าวการอพยพของไท-ยวนมาอยู่ที่เมืองราชบุรี จึงได้เดินทางมาเยี่ยมเยียนญาติพี่น้องที่ได้เดินทางอพยพลงมาอยู่ที่เมืองราชบุรีนี้โดยแยกกันตั้งบ้านเรือนเป็นสองหมู่บ้านเมื่อครูบาทหลวงเปี้ย และครูบาทหลวงญะ ได้มาพำนักเยี่ยมญาติพี่น้อง ณ ที่แห่งนั้นแล้ว บรรดาญาติพี่น้องของครูบาทหลวงทั้งสอง จึงพร้อมใจกันสร้างวัดขึ้น ระหว่างหมู่บ้านทั้งสองเพื่อเป็นที่พำนักอยู่ของครูบาทหลวงเปี้ย และครูบาทหลวงญะ เรียกว่า “วัดกลางบ้าน” เพราะอยู่ระหว่างกลางของหมู่บ้านทั้งสองหมู่สร้างให้พอเป็นสำนักสงฆ์ไปพรางก่อน ยังไม่มีอุโบสถต้องใช้ “โบสถ์น้ำ” (อุทกขุเขปสีมา) ซึ่งชาวบ้านสร้างถวายเป็นบริเวณริมตลิ่ง หน้าวัด เพื่อใช้เป็นสถานที่ทำสังฆกรรม ต่อมาบรรดาญาติพี่น้อง ได้ช่วยกันสร้างวัดใหม่ขึ้นมาอีกหนึ่งวัดทางทิศตะวันออกของวัดกลางบ้าน ห่างจากวัดกลางบ้านประมาณ ๕๐๐ เมตร โดยมีเจ้าฝ่ายเหนือผู้หนึ่งชื่อว่า “เจ้าชมภู” ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของชาวไท-ยวนที่อพยพมา ที่ลงมาเยี่ยมเยียนญาติพี่น้องที่อพยพมา เป็นหัวหน้าดำเนินการก่อสร้างแล้วนิมนต์ “พระครูบาทหลวงญะ” มาอยู่จำพรรษาที่วัดนี้ ชาวบ้านจึงได้ขนานนามวัดนี้ว่า “วัดศรีชมภู” เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่เจ้าชมภู ต่อมาชาวบ้านได้เรียกกันติดปากว่า “วัดใต้” และเรียกวัดกลางบ้านว่า “วัดเหนือ” ครั้นต่อมาที่วัดกลางบ้านหรือวัดเหนือ ได้มีชาวบ้าน

หรือวัดเหนือ ได้มีชาวบ้านผู้เลื่อมใสในพุทธศาสนา ได้นำเอาต้นโพธิ์มาปลูกไว้ที่บริเวณวัดกลางบ้าน เป็นจำนวนมาก และต้นโพธิ์เหล่านั้นได้เจริญงอกงามดีมาก ชาวบ้านจึงได้เรียกวัดกลางบ้าน หรือวัดเหนือ ในชื่อใหม่ว่า “วัดโพธิ์งาม” เพราะมีต้นโพธิ์เจริญงอกงามมาก

เจ้าอวาสวัดโพธิ์งาม

วัดโพธิ์งาม หรือ วัดกลางบ้าน หรือ วัดเหนือ ก็คือวัดเดียวกัน ซึ่งเป็นที่ตั้งของวัดสัตตนารถปริวัตรปัจจุบันนี้ โดยมีเจ้าอวาสปกครองดูแลรักษาตลอดมา ในสมัยนั้นคือ

๑. ครุบาหลวงเปี้ย ได้เป็นเจ้าอวาสรูปที่ ๑ เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถดีมาก ต่อมาได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็น พระครูอินทโหมพชาวบ้านได้เล่ากันสืบๆมาว่าท่านครุบาหลวงเปี้ย เป็นบุคคลผู้รู้ภาษาขนกได้ เป็นภิกษุผู้แตกฉานในพระไตรปิฎก เป็นที่เลื่อมใสของชาวบ้านมาก

๒. ครั้นพระครุบาหลวงเปี้ย ได้ปกครองวัดมาจนชราภาพแล้ว ท่านได้มรณภาพไป ได้มีภิกษุที่ได้ติดตามท่านมาไม่ทราบนาม ได้เป็นเจ้าอวาสปกครองวัดเป็นรูปที่ ๒

๓. เมื่อสิ้นเจ้าอวาสรูปที่ ๒ แล้ว “พระอธิการสด” ซึ่งเป็นเจ้าอวาสรูปที่ ๓ ครั้นปกครองวัดไม่ได้นานนัก ก็ได้ลาสิกขาบวชออกไป

๔. พระอธิการยอด ซึ่งเป็นพี่น้องร่วมบิดา-มารดาเดียวกันกับพระอธิการสด ก็ได้เป็นเจ้าอวาสรูปที่ ๔ แต่ก็ปกครองวัดได้ไม่นาน จึงได้ลาสิกขาบวชออกไป

๕. พระอธิการสุญญะ ซึ่งเป็นบิดาของพระอธิการสด และพระอธิการยอด ซึ่งได้บวชเมื่ออายุ มากแล้ว ก็ได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอวาส สืบต่อมาเป็นรูปที่ ๕

ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ก็ไม่ปรากฏว่า ได้มีภิกษุปกครองวัดสืบต่อมามาก วัดนี้มีอายุสร้างมาได้ประมาณ ๘๐ ปี จนสิ้นสมัยรัชกาลที่ ๔ คือสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เขาสัตตนารถ

ณ เขตอำเภอเมืองราชบุรี ห่างจากศาลากลางจังหวัดราชบุรีไปทางทิศตะวันตกประมาณ ๔ กิโลเมตร ได้มีภูเขาอ้อมๆ ลูกหนึ่ง ในสมัยโบราณเรียกว่า “ภูเขาสัตตนารถ” แต่ปัจจุบัน เรียกว่า “เขาวัง” เพราะเป็นสถานที่ตั้งเขาวัง ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ไกลๆ ภูเขาสัตตนารถนี้มีเขามอลูกเล็กๆ ๒-๓ ลูก มูลเหตุที่เรียกว่า “ภูเขาสัตตนารถ” นั้นเพราะได้คำบอกเล่าจาก พระครูวินัยธรรม (อินทร์ปัญญาธิโป) ซึ่งเป็นผู้เฒ่าในยุคนั้น ได้เล่าให้ฟังว่านามเดิมของภูเขาลูกนี้ ชื่อว่า “ศัทรูพินาศ” เพราะไทยได้ทำการรบชนะพม่าที่ราชบุรี จึงได้ขนานนามว่า “เขาศัทรูพินาศ” เพื่อเป็นอนุสรณ์ในการรบชนะข้าศึกศัทรูพินาศครั้งกาลเวลาล่วงมา นามนี้ได้เพี้ยนไปเรียกว่า “สัตตนารถ” ครั้นแล้วกาลเวลาล่วงเลยมาภาษาได้กล่อนไปตามยุคสมัยเป็น “สัตตนารถ”

การสร้างวัดเขาสัตตนารถ

วัดเขาสัตตนารถนี้ ได้สร้างขึ้นในสมัยเจ้าพระยาราชบุรี (กลิ่นวงศ์โรจน์) ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองราชบุรี ซึ่งอยู่ในสมัยรัชกาลที่ ๓ และรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้ขนานนามนี้ว่า “วัดเขาสัตตนารถ” ได้มีเจ้าอวาสปกครองวัด ๓ รูป

๑. พระอริการช้าง

๒. พระอริการนิล

๓. พระอริการพาง

วัดนี้เป็นวัดเล็กๆ แบบวัดชนบท สร้างอยู่เชิงเขาทางด้านทิศตะวันออกของภูเขามียะเจดีย์องค์หนึ่ง วิหารพระนอนย่อมๆ โบสถ์เล็กๆ ๑ หลังและศาลาเล็ก ๑ หลัง

การสร้างพระราชวังที่ราชบุรี

กาลเวลาผ่านไปถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ในหนังสือพงศาวดาร ภาคที่ ๒๖ ว่า รัฐบาลประสงค์จะทะนุบำรุงหัวเมือง ทางฝ่ายตะวันตกให้เจริญขึ้นจึงได้ขุดคลองภาษีเจริญ เมื่อปลายรัชกาลที่ ๔ และขุดคลองดำเนินสะดวก ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๕ การไปมาค้าขายในระหว่างเมืองราชบุรี กับกรุงเทพฯ ก็สะดวกยิ่งขึ้นสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ในสมัยนั้น ได้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้ไปเมืองราชบุรีอยู่เนืองๆ เห็นว่าควรจะเป็นที่เสด็จประพาสอีกแห่งหนึ่งด้วยเพราะเป็นที่สบายและไปมาถึงกรุงเทพฯ ก็สะดวกกว่าที่จะประพาสเมืองเพชรบุรี ในสมัยรัชกาลที่ ๔ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์กับเจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี ในฐานะที่เคยอดการก่อสร้างพระนครคีรี จังหวัดเพชรบุรี มาสร้างพระราชวังที่จังหวัดราชบุรีอีกแห่งหนึ่ง เมื่อได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ได้สร้างพระราชวังขึ้นที่ราชบุรีแล้วก็ได้เตรียมการหาสถานที่ที่จะสร้างพระราชวังต่อไป เพื่อเป็นไปตามพระราชประสงค์

ครั้งแรก สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ได้สร้างค่ายหลวง (ที่ประทับแรมชั่วคราว) เมื่อเวลาเสด็จประพาสราชบุรี ทางชลมารค ที่บริเวณที่ตั้งสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองราชบุรี ในปัจจุบันนี้ แต่ในการต่อมาได้ถูกไฟไหม้เสียจึงได้ดำริที่จะสร้างพระราชวังที่ประทับใหม่ต่อไป (จากหลักฐานในหนังสือพระราชนิพนธ์เสด็จประพาสไทรโยคในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หน้า ๑๘๕ มีข้อความตอนหนึ่งกล่าวว่า เราซึ่งรถไปถึงที่หน้าค่ายหลวงเก่า ที่ไฟไหม้เหมือนอย่างเดิม แต่ยกพื้นสูงขึ้นยกเครื่องบนขึ้นลางก่อถึงพื้นแล้ว แต่ชั้นบนจะทำเป็นฝาผูกอีก)

ครั้งสอง สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ได้ไปตรวจดูพื้นที่บริเวณที่เด่นกระต่าย ในเขตตำบลดอนตะโก ซึ่งเป็นบริเวณที่ตั้งศูนย์อนามัยแม่และเด็ก เขต ๗ ในปัจจุบันเดิมเรียกว่า “สนามบิน” ซึ่งมีอิฐ และหินโบราณปรากฏอยู่มากในขณะนั้นแต่ในขณะที่กำลังก่อสร้างพระราชวังอยู่นั้นเป็นฤดูฝน น้ำท่วมบริเวณพื้นที่ ที่ก่อสร้างไม่สะดวกในการก่อสร้าง และทั้งบริเวณแถบนั้นมีปลวกชุกชุมมาก จึงได้ย้ายที่ทำการสร้างพระราชวังใหม่ (จากหลักฐานหนังสือพระราชนิพนธ์เสด็จประพาสไทรโยค ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีข้อความตอนหนึ่ง ในหน้าที่ ๑๘๕ ว่า พระที่นั่งดอนตะโกยังก่อขึ้นไปค้างอยู่ แต่ใหญ่โตนัก เห็นจะไม่สำเร็จแล้วที่นั่นมีปลวกมากนัก)

ครั้งที่สาม สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ได้เห็นว่าที่ภูเขาแก่นจันทร์ เป็นภูเขาที่ไม่สูงนักคงจะเป็นที่เหมาะสมในการสร้างพระราชวัง จึงได้ตกลงสร้างพระราชวังขึ้นที่ภูเขาแก่นจันทร์นี้ได้ทำทางเดินเวียนรอบภูเขาขึ้นไปข้างแล้ว แต่เมื่อได้มาพิจารณาเห็นว่า การสร้างพระราชวังขึ้นที่ภูเขาแก่นจันทร์นี้เป็น การยากลำบาก และภูเขาแก่นจันทร์มีหน้าผาชันมากประกอบกับอากาศ และทิศทางลมไม่ค่อยจะดี

จึงมีความเห็นว่าควรจะไปสร้างพระราชวังแห่งใหม่ที่ภูเขาสัตตนาถ มีนายช่างฝรั่งชื่อมิสเตอร์ไปเยอ ได้ให้ความเห็นว่าเป็นการเหมาะในการสร้างพระราชวังที่ภูเขาสัตตนาถ

ครั้งที่สี่ สมเด็จพระเจ้าพระยาฯ จึงได้ดำเนินการสร้างพระราชวังที่ภูเขาสัตตนาถ มีข้อความในพระราชนิพนธ์เสด็จประพาสไทรโยค ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชนิพนธ์ไว้ในหน้าที่ ๑๘๒ ความว่า ที่เขาสัตตนาถนี้ มีสเตอร์ไปเยอวัดสูง ๔๘ ฟุต คิดเป็นไทย ๑๔ วา คอกคืบ ๖ นิ้ว เดิมเป็นวัด เขานั่นยอดสูงกว่านี้ มีพระเจดีย์องค์หนึ่งกับวิหารพระนอนย่อมๆ ไม่ใหญ่นัก โบสถ์กับศาลาอีกหลังหนึ่งหรือสองหลัง อยู่ที่เชิงเขาด้านตะวันออก เป็นทางขึ้นทางนั้นแต่ชำรุดปรักหักพังไม่มีพระสงฆ์อยู่ (ในขณะนั้นพระสงฆ์ ได้ย้ายไปสร้างวัดใหม่ที่ บ้านห้วยหมู คือวัดห้วยหมูในปัจจุบันนี้) เมื่อเรามาเที่ยวคราวก่อน เมื่อปีมะแม ตรีศก ศักราช ๑๒๓๓ (พ.ศ. ๒๔๑๔) ได้ขึ้นมาเที่ยวที่เขานี้เห็นว่าพอจะเป็นรั้วเป็นวังได้ จึงได้คิดขอแลกเปลี่ยนสร้างวัดขึ้นใหม่ วัดหนึ่งที่ริมแม่น้ำให้พระสงฆ์อยู่ได้ เพราะเห็นว่าถ้าวัดจะอยู่กับภูเขาดังนี้ ทางไกลบ้านพระสงฆ์ก็ไม่มี ใครมาอยู่ที่ภูเขานี้ พอจะเป็นรั้ววังเป็นที่อยู่ได้ จึงได้ขอเปลี่ยนเสียตามอย่างเช่นทูลกระหม่อมท่านเปลี่ยนวังลพบุรี ครั้นสร้างวัดเสร็จแล้วจึงได้นิมนต์พระวัดโสมนัสออกมาอยู่จึงได้ชื่อว่าวัดสัตตนาถปรีวัตร คือ เปลี่ยนไปจากเขาสัตตนาถและลงมือทำภูเขานี้ให้เป็นพระราชวังต่อไป

การสร้างวัดสัตตนาถปรีวัตร

เมื่อได้ตกลงดำเนินการสร้างพระราชวังที่ภูเขาสัตตนาถแล้วแต่ที่ภูเขาสัตตนาถมีวัดอยู่วัดหนึ่ง ได้ตั้งเป็นหลักฐานอยู่ก่อนแล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์จะให้มีการ ไถ่ถอนที่วัดคือทำผาติกรรม เพื่อให้พ้นจากธรณีสงฆ์สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์จึงได้ทำผาติกรรมที่ธรณีสงฆ์ตามพระราชประสงค์แล้วได้ดำเนินการสร้างวัดขึ้นใหม่ ที่วัดโพธิ์งาม หรือวัดกลางบ้านซึ่งเป็นวัดร้างอยู่ริมฝั่งแม่น้ำแม่กลอง เนื่องจากชำรุดทรุดโทรมมากไม่มีพระภิกษุอาศัยอยู่ สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์จึงได้ดำเนินการสร้างวัดโพธิ์งามต่อไปตามพระราชประสงค์การสร้างวัดสัตตนาถปรีวัตร (วัดโพธิ์งาม) ในครั้งแรกได้สร้างถาวรวัตถุไว้ดังนี้

๑. อุโบสถ ๑ หลังขนาดเล็ก
๒. วิหารพระพุทธไสยาสน์
๓. ศาลา ๑ หลัง
๔. กุฏิ ๘ หลัง
๕. กำแพงล้อมรอบวัด
๖. พระเจดีย์ ๑ องค์ มีกำแพงแก้วล้อมรอบ

ตามหลักฐานจากหนังสือพระราชนิพนธ์เสด็จประพาสไทรโยค ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ในหน้าที่ ๑๘๖ มีใจความว่าต่อนั้นไปถึงวัดสัตตนาถอยู่ข้างริมน้ำ ท่วงทีเหมือนกับวัดโคกไผ่ มีกำแพงล้อมรอบประตูเข้าข้างหลังสองประตู ในระหว่างประตูทั้งสองหลังนั้น มีศิลาสูงขึ้นไปเสมอกำแพงหลังหนึ่งเข้าไปในวัดนั้นเห็นมีกุฏิรายไปริมกำแพงตามยาวข้างวัดสองด้าน ข้างละ ๔ หลัง มีพระเจดีย์องค์หนึ่งกำแพงแก้วล้อมรอบ มีวิหารพระนอนองค์พระนอนยาว ๔ วา ๒ คอก องค์หนึ่ง ข้างหน้าเป็นโบสถ์ ๕ ห้อง เฉลียงรอบ ริมกำแพงข้างหน้ามีศาลาระหว่างประตูเหมือนข้างหลัง การที่ทำนั้นเป็นอย่างฝีมือนาครีที่เดียว พระกุศล

ธรรมธาดา (พระกุศลธรรมธาดาวัดไชยพุกขมาลา) เป็นผู้ได้พบพระครู (พระครูศีลคุณธราจารย์) บอกว่า สบายดีอยู่ ไม่สู้จะขัดสนทีเดียวก็มีบ้าง ได้ออกเงินถวายทั้งวัดเลี้ยงทั้งวัด ๑ ชั่ง.....

ครั้งสมเด็จพระยามหาศรีสุริยวงศ์ ได้สร้างวัดโพธิ์งาม หรือวัดกลางบ้าน เสร็จเรียบร้อยแล้ว ได้ขนานนามว่า “วัดสัตตนารถปริวัตร” แปลว่า “วัดที่เปลี่ยนไป หรือย้ายไปจากเขาสัตตนารถ” แล้วได้สถาปนาให้เป็น “พระอารามหลวง” ชั้นโทรววิหาร ฝ่ายธรรมยุติกนิกาย ครั้นแล้วได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นิมนต์พระวัดโสมนัสวิหารมาเป็นเจ้าอาวาส พร้อมด้วยภิกษุผู้ติดตามอีกจำนวน ๕ รูป สมเด็จพระรัต (ทับ) เจ้าอาวาสโสมนัสวิหาร จึงได้จัดให้พระครูศีลคุณธราจารย์ไปเป็นเจ้าอาวาสรูปแรกของวัดสัตตนารถปริวัตรสืบต่อไป วัดสัตตนารถปริวัตร ได้วิวัฒนาการตั้งแต่นั้นมา

ประวัติหลวงพ่อโตวัดสัตตนารถปริวัตร ประดิษฐานที่มณฑป ด้านหน้าพระอุโบสถตามประวัติเดิมครูบาอาจารย์ท่านบอกเล่าต่อๆมาว่าอยู่ที่ทุ่งอรัญญิกเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ๒ องค์ ประดิษฐานหันหลังชนกันในสมัยนั้นพระเถระผู้ใหญ่อุปัฏฐากวัด หรือไวยาวัจกรในสมัยนั้นได้อัญเชิญมา ประดิษฐานในพระอุโบสถจำนวน ๑ องค์เพราะสถานที่นั้นเป็นวัดร้างมีขนาดองค์เล็กกว่าองค์ที่เคลื่อนเอาไว้ที่ทุ่งอรัญญิกนั้นพอนำองค์เล็กกว่ามาประดิษฐานไว้ได้ไม่นานเจ้าอาวาสในสมัยนั้นฝันว่าทำไมไม่เอาพี่ชายมาด้วยทางวัดพร้อมคณะกรรมการวัดจึงได้อัญเชิญมา (หรือ ย้ายมา) ประดิษฐานที่วัดสัตตนารถปริวัตร ต่อมาหลวงศรีโยธา ไวยาวัจกร หรืออุปัฏฐากวัดถึงแก่กรรม จึงได้ทำเมรุขึ้นเพื่อเผาศพ แล้วเลยใช้เมรุนี้เองดัดแปลงเป็นที่ประดิษฐาน ของพระพุทธรูปองค์นั้นและอยู่จนทุกวันนี้ และอยู่หน้าวัดปรากฏแก่คนไปมาจนทุกวันนี้องค์ใหญ่กว่าองค์ที่อยู่ในพระอุโบสถเล็กน้อย ต่อมาระยะหลังทรุดโทรม คุณครูย บุษยสิงห์ มีศรัทธา เพราะทราบว่าเป็นมารดาของลูกจากพระพุทธรูปองค์นี้ และก่เกิดมีลูกท่านสมความประสงค์ จึงมีจิตศรัทธาบริจาคเงินหนึ่งหมื่นบาท ทำการซ่อมแซมและลงรักปิดทององค์พระพุทธรูปและมีคนนิยมมาสักการบูชากราบไหว้กันอยู่เสมอเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสของพุทธศาสนิกชนตามประวัติแล้วหลวงพ่อโตสร้างปฏิหารย์ ให้กับพุทธบริษัทอีกหลายต่อหลายครั้งบางท่านไม่มีบุตรก็มากราบไหว้หลวงพ่อโตขอให้มีบุตร ก็ปรากฏว่าได้บุตรสมปรารถนาเคยมีปรากฏขอโชคลาภก็สมปรารถนาหลายครั้งด้วยกันจึงเป็นที่เคารพเลื่อมใสบูชาของพุทธศาสนิกชนตลอดมาตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน

รายงานสถานการณ์

วัดสัตตนารถปริวัตร ปัจจุบันทางด้านทิศเหนือฝั่งที่ติดกับริมฝั่งแม่น้ำแม่กลอง แบ่งเป็นพื้นที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันกับโรงเรียนเทศบาล ๑ (วัดสัตตนารถปริวัตร) พื้นที่ติดต่อกับแนวกำแพงของวัดทำเป็นโดมโค้งเป็นพื้นที่ใช้สอยเอนกประสงค์ เป็นพื้นที่จัดกิจกรรมต่างๆ และเป็นจุดจอดรถ ด้านข้างติดกำแพงของวัดได้ดัดแปลงเมรุมาศเดิมให้เป็นที่ประดิษฐาน หลวงพ่อโตพระพุทธรูปปางมารวิชัยที่ได้อัญเชิญมาจากทุ่งอรัญญิกองค์หนึ่งประดิษฐานในพระอุโบสถ ด้านข้างมณฑปที่ประดิษฐานหลวงพ่อโตมีซุ้มประตูเป็นทางผ่านเข้าออกเชื่อมกัน ภายในวัดประกอบด้วยพระอุโบสถวิหารพระพุทธรูปไสยาสน์ ศาลา ๑ หลัง กุฏิ 8 หลัง กำแพงล้อมวัด พระเจดีย์ 1 องค์ รูปแบบทางสถาปัตยกรรมโดยภาพรวมเป็นแบบไทยประยุกต์ ร่วมสมัยรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 ด้านใต้หน้าบันพระอุโบสถทำเป็นตัวอักษรนูน เขียนว่า “ซ่อมเมื่อ 13 มีนาคม 2498” กุฏิภายในวัดเป็นสถาปัตยกรรมร่วมสมัย

เดียวกันสร้างเป็นกุฏิ ๒ ชั้น และกุฏิสองชั้นสภาพเก่า ควรค่าแก่การบูรณะซ่อมแซม เพื่อการอนุรักษ์
รูปแบบสถาปัตยกรรมยุคเก่าไว้ที่ปรากฏ คือ กุฏิ ๒ และกุฏิที่พำนักของพระราชเมธาภรณ์

พระอุโบสถแบบไทยประยุกต์ ร่วมสมัยรัชกาลที่ ๔ และรัชกาลที่ ๕ ได้รับการบูรณะเสร็จสิ้น
เมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

กุฏิ ๒ เป็นกุฏิสองชั้น เป็นสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ผสมกับทรงอาคารร่วมสมัย ควรค่าแก่
การบูรณะและอนุรักษ์ไว้

กุฏิที่พำนักของพระราชเมธาภรณ์ เป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ ควรค่าแก่การ
บูรณะและอนุรักษ์ไว้